

STATI

Výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech a praxe České republiky

Ivana Machoňová Schellongová*

Abstrakt: Výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech patří k dlouhodobě diskutovaným tématům nauky i praxe. Posun v diskuzi a vyjasnění některých otázek přinesla Praktická příručka k výhradám ke smlouvám (2011) Komise pro mezinárodní právo. Tento článek se zabývá některými dílčími otázkami této problematiky, včetně přípustnosti výhrad k mezinárodním smlouvám o lidských právech, aplikovatelnosti Vídeňské úmluvy o smluvním právu a důsledkům nepřipustných výhrad. Podrobněji rozebírá praxi České republiky, pokud jde o činění výhrad a námitek k výhradám k mezinárodním smlouvám o lidských právech. V otázce výhrad má Česká republika poměrně čistý štít. Pokud jde o činění námitek, lze ocenit progresivní trend supramaximálního účinku námitek, k němuž se Česká republika ve svých námítkách přidává. Na druhou stranu odkaz na vnitrostátní právo by zasloužil přesnější argumentaci a článek uvádí v tomto ohledu konkrétní doporučení.

Klíčová slova: výhrady, mezinárodní smlouvy, lidská práva

Úvod

Téma výhrad k mezinárodním smlouvám o lidských právech je na první pohled technické, komplikované, určené úzkému okruhu mezinárodních právníků. Francouzský profesor mezinárodního práva Alain Pellet, bývalý člen a předseda Komise pro mezinárodní právo a zpravodaj pro otázku výhrad k mezinárodním smlouvám, označil výhrady k mezinárodním smlouvám „za jedno z nejkomplicovanějších témat mezinárodního práva, a nejtěžší téma mezinárodního smluvního práva vůbec“.¹ Hlubší analýza tématu nás může zavést k řadě technických detailů připomínajících chirurgickou operaci. Z jiného pohledu však toto téma může odrážet otázky mnohem zásadnější než jen technické právní detaily ustanovení Vídeňské úmluvy o smluvním právu,² která otázku výhrad z velké části, nikoli však kompletně, upravuje. Výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech totiž nastolují otázku, do jaké míry je systém mezinárodní ochrany lidských práv skutečně univerzální a jak se tato univerzalita v průběhu času proměňuje. Kdy ještě otěže kontroly

* JUDr. Ivana Machoňová Schellongová, D.E.A., působí v Úřadu Vysoké komisařky pro lidská práva a Webster University v Ženevě. Názory uvedené v článku jsou autorčiny, a nikoli stanoviska institucí, v nichž působí. E-mail: ivana.machonova.schellongova@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2078-1794>.

¹ Interview with Alain Pellet on the Guide to Practice on Reservations to Treaties. In: *UN Web TV* [online]. 26 October 2016. Dostupné z: <<http://webtv.un.org/watch/interview-with-alain-pellet-on-the-guide-to-practice-on-reservations-to-treaties/5228253222001/?term=>>>.

² Vienna Convention on the Law of Treaties, adopted on 23 May 1969, entered into force on 27 January 1980. Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 4. září 1987 o Vídeňské úmluvě o smluvním právu, vyhláška č. 15/1988 Sb.

tohoto systému třímají státy, tedy v podobě sjednávání mezinárodních smluv a jejich ratifikace či přistoupení k nim, a kdy a v jaké míře kontrola přecházejí mimo suverénní moc států, například prostřednictvím výkonu mandátu mezinárodních orgánů, ať už mezinárodních smluvních orgánů (*treaty bodies*) či mezinárodních a regionálních soudů, které mezinárodní smlouvy o lidských právech prostřednictvím interpretace a aplikace činí „*živými instrumenty*“ vyvíjejícími se v průběhu času mimo jiné tím, jak odrážejí společenskou změnu. Nejsou výhrady snahou alespoň částečně tyto otěže nepustit?

1. Režim výhrad v současném mezinárodním smluvním právu

K výhradám k mezinárodním smlouvám bylo napsáno nepřehledné množství studií a publikací, svědčících o tom, že jde o téma, které bylo dlouhodobě v popředí zájmu nauky i praxe mezinárodního práva. Výhrady byly na pořadu jednání orgánů Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) již v prvních letech jejich působení. Komise pro mezinárodní právo, Valné shromáždění OSN stejně jako Mezinárodní soudní dvůr³ se touto otázkou zabývaly na samém počátku své činnosti ve vztahu k výhradám k Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidy (dále jen „Úmluva o genocidě“).⁴ Již v té době to bylo téma kontroverzní, které rozdělovalo nejen členské státy OSN, ale i soudce Mezinárodního soudního dvora, jak se projevilo v hlasovaném posudku k výhradám k Úmluvě o genocidě.

Nicméně základy režimu výhrad v současném mezinárodním smluvním právu byly položeny právě tímto posudkem a následně Vídeňskou úmluvou o smluvním právu, která řadu elementů tohoto posudku přejímá. Obojí představovalo významný posun v rozvoji mezinárodního smluvního práva. Jak posudek, tak i Vídeňská úmluva stanoví základní principy v této oblasti, které platí dodnes, mnohé již v obyčejové formě.

Posudek Mezinárodního soudního dvora představil dvě zásadní změny oproti v dané době platnému mezinárodnímu právu. Jednak opustil princip jednomyslnosti, který vyžadoval výslovné přijetí výhrady každou smluvní stranou.⁵ V praxi to znamenalo, že každá smluvní strana musela výslovně souhlasit s každou výhradou učiněnou jinou smluvní stranou, jakožto podmínkou toho, aby výhrada byla platná a aby smlouva vstoupila v platnost mezi státem, který výhradu učinil, a státem, který ji přijal. Tento postup byl nadále nepraktický mimo jiné také s ohledem na nárůst počtu států, jakož i mezinárodních smluv. Druhou zásadní změnou bylo objektivní posouzení přípustnosti výhrady dle souladu s předmětem a účelem smlouvy namísto dosavadního subjektivního posouzení výhrady jednotlivými smluvními stranami.

Vídeňská úmluva o smluvním právu věnuje výhradám k mezinárodním smlouvám celkem pět ustanovení a část ustanovení týkajícího se používaných výrazů. Článek 2 odstavec 1 (d) poskytuje definici výhrady pro účely mezinárodní smlouvy. Články 19 až 23 stanoví obecný právní režim výhrad. Je však potřeba zdůraznit, že ve smluvní oblasti, včetně otázky výhrad, mají státy sjednávající smlouvu poměrně velkou smluvní volnost a mohou si tento systém přizpůsobit potřebám dané smlouvy, například zakázat možnost činění

³ Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Advisory Opinion. *ICJ Reports*. 1951, 15, s. 24.

⁴ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, adopted on 9 December 1948, entered into force on 12 January 1951. Vyhláška ministra zahraničních věcí z 28. dubna 1955 o Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidy, 32/1955 Sb.

⁵ REUTER, P. *Introduction au droit des traites*. Genève: IUHEI, 1995, s. 72.

výhrad k dané smlouvě. Většina ustanovení Vídeňské úmluvy představuje *ius dispositivum*. Systém dle Vídeňské úmluvy se použije především tehdy, kdy smlouva specifická ustanovení k výhradám neobsahuje či na tento režim odkazuje.

Vídeňská úmluva však neupravuje veškeré otázky související s výhradami, jako například účinek nepřijatelné výhrady, a v tomto smyslu obsahuje zásadní mezery. Toto bylo jedním z důvodů, proč se Komise pro mezinárodní právo v roce 1993 rozhodla začlenit otázku výhrad do svého programu a po osmnácti letech projednávání tohoto tématu v roce 2011 přijala *Praktickou příručku k výhradám ke smlouvám* („Praktická příručka“),⁶ někdy také příznačně označenou jako „*Vienna plus regime*“.⁷ Praktická příručka ponechává ustanovení Vídeňské úmluvy nedotčena, stejně jako ostatní ustanovení mezinárodního smluvního práva k výhradám. Tato ustanovení však rozvíjí prostřednictvím 179 směrnic (*guidelines*) a rozsáhlého komentáře k nim.⁸ Smyslem Praktické příručky je pomoci vyplnit mezery Vídeňské úmluvy a navést mezinárodní právníky k řešení komplikovaných otázek souvisejících s výhradami v souladu se stávajícími pravidly a praxí anebo způsobem, který se jeví nejvhodnějším z hlediska progresivního vývoje mezinárodního práva.⁹

Přestože Praktická příručka není *per se* právně závazná, jednotlivé směrnice obsahují ustanovení různé právní síly. Některé směrnice reprodukují obyčejové normy mezinárodního práva či ustanovení Vídeňské úmluvy o smluvním právu, jejichž včlenění do Praktické příručky může napomoci jejich krystalizaci do obyčejových norem. Jiné směrnice vyplňují mezery ve Vídeňské úmluvě ustanoveními, která se v mezidobí vyvinula v obyčejové normy nebo jsou nezpochybnitelně vyvoditelná z Vídeňské úmluvy. Další směrnice představují normy *de lege ferenda*, přičemž v řadě případů odrážejí praxi v oblasti výhrad anebo jsou pouze doporučeními.

2. Paradox universality

Pokud jde o výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech,¹⁰ jedna z častých námitek se týká zvláštního charakteru těchto smluv, který zpochybňuje, zda mají být výhrady k těmto smlouvám vůbec přípustné. Tento argument se opírá o skutečnost, že na

⁶ Guide to Practice on Reservations to Treaties, Report of the International Law Commission at its sixty-third session, in 2011, and submitted to the General Assembly as a part of the Commission's report covering the work of that session (A/66/10, para. 75). *Yearbook of the International Law Commission*. 2011, Vol. II, Part Three (Addendum).

⁷ ÇALI, B. Qatar's Reservations to the ICCPR: Anything new under the VCTL Sun? In: *EJIL: Talk!* [online]. 19. 9. 2019. Dostupné z: <<https://www.ejiltalk.org/qatars-reservations-to-the-iccpr-anything-new-under-the-vctl-sun/>>.

⁸ Celkem jde o 370 stran textu, nicméně jak uvádí Alain Pellet, směrnice je nutné pro jejich plné pochopení číst společně s komentáři. Komentáře tvoří integrální součást směrnic a jsou jejich nezbytným doplňkem.

⁹ ŠTURMA, P. *Otázky smluvního práva na programu Komise OSN pro mezinárodní právo. Výklad a aplikace mezinárodních smluv v průběhu času*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2014, s. 11.

¹⁰ Mezinárodní smluvní právo takovou kategorií smluv nevynechává. V praxi se jedná o smlouvy, které upravují základní práva a svobody jednotlivců. V oblasti univerzálních smluv o lidských právech se v rámci této kategorie rozlišují tzv. „základní smlouvy o lidských právech“ (*core human rights treaties*), mezi něž se řadí smlouvy vycházející ze Všeobecné deklarace lidských práv, sjednané v rámci Komise OSN pro lidská práva (či její nástupkyně Rady OSN pro lidská práva), stanovící katalog práv jednotlivců. Tyto smlouvy typicky ustavují monitorující orgány, tzv. smluvní orgány (*treaty bodies*), sledující jejich plnění státy, smluvními stranami. Z širšího pohledu je možno mezi smlouvy o lidských právech zařadit také smlouvy, které lidská práva také chrání, nikoli však prostřednictvím katalogu práv jednotlivců, ale například vymezením a zákazem určitých jednání, jako například Úmluva proti genocidě či Mezinárodní úmluva proti apartheidu ve sportu. Tyto smlouvy jsou v rámci Sbírkky smluv OSN (United Nations Treaty Collection, UNTC) umístěny v kapitole IV – Lidská práva (Human Rights), která doposud obsahuje šestnáct smluv.

rozdíl od tradičních mezinárodních smluv, které upravují vzájemná práva a povinnosti států, smlouvy o lidských právech upravují povinnosti států vůči jednotlivcům nacházejícím se v jejich jurisdikci. Chrání tedy určité hodnoty a zajišťují standardy, které se státy zavázaly vůči jednotlivcům dodržovat. Tyto hodnoty jsou spojené s integritou smluv o lidských právech neboli nedotčeností jejich obsahu.

V této diskusi stojí na jedné straně integrita lidských práv, jejich univerzální povaha a primární zájem na ochraně práv jednotlivců dle těchto smluv. Na druhé straně však existuje nepopíratelné právo státu na učinění výhrady jakožto projevu suverenity a snaha o univerzální ratifikaci mezinárodních smluv o lidských právech. Možnost činění výhrad může usnadnit sjednávání smlouvy, stejně jako její ratifikaci, a výhrady mají v tomto kontextu nepochybně důležitou a legitimní roli.¹¹ Tento rozpor bývá označen za „*konflikt univerzality s integritou*“ anebo ještě výstižněji nazván jako „*paradox universality*“¹² – rozpor mezi univerzalitou obsahu smlouvy, tedy integrity a zachování obsahu, včetně maximální ochrany lidských práv jednotlivců, a univerzalitou ve smyslu snahy o získání maximálního počtu smluvních stran, tedy rozšíření ochrany na maximální počet jednotlivců. S trochou nadsázky by se dalo hovořit o rozporu mezi kvalitou a kvantitou.

Výhrady jsou prezentovány jako možnost, jak umožnit širšímu počtu států v poměrně krátkém časovém horizontu, aby se staly stranou mnohostranných smluv, jejichž počet v posledních desetiletích narůstá a které nezdědku upravují komplexní otázky. Výhrady státům umožňují uplatnit své preference a pozměnit či vyloučit účinky některých ustanovení, která jim z různých důvodů nevyhovují. Pokud jsou výhrady k mezinárodním mnohostranným smlouvám poměrně častým jevem, toto platí dvojnásobně v případě smluv o lidských právech.

Za argument ve prospěch výhrad lze tedy považovat skutečnost, že možnost učinění výhrad může být pro stát podstatným instrumentem k tomu, aby smlouvu ratifikoval či k ní přistoupil, a tímto sehrát pozitivní roli v posílení ochrany práv jednotlivců v jurisdikci daného státu. Zejména v případě smluv s širokým rozsahem práv, jako například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech nebo Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech či Úmluva o právech dítěte, může být pro stát problematické zajistit okamžitou implementaci všech ustanovení. Možnost učinění výhrad, pokud možno s výhledem jejich postupného odvolání, tak může být na první pohled žádoucí, pokud povede k postupnému zajištění výkonu práv stanovených smlouvou, jakož i k rozšíření počtu smluvních stran smlouvy.

Na druhou stranu může nastat situace, kdy počet a obsah výhrad zpochybní smysl ratifikace, jak bylo výstižně uvedeno v názvu studie k danému tématu, jež zněl „*Ratify and ruin?*“¹³ s odkazem na výhrady učiněné Spojenými státy americkými k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech. Podobně destruktivní jsou výhrady podmiňující plnění smlouvy souladem s právem šaría. Výhrady mohou právní vztahy mezi smluvními stranami mnohostranných smluv „*bilateralizovat*“ a „*fragmentovat*“ režim stanovený mnohostrannou smlouvou.¹⁴ Přestože výhrady ke smlouvám o lidských prá-

¹¹ Effective Implementation of International Instruments on Human Rights, including Reporting Obligations under International Instruments on Human Rights, U.N. Doc. A/47/628, 1992, odst. 60.

¹² Srov. MONTROYA, M. – ÇALI, B. *The March to Universality? Religion-based Reservations to the Core United Nations Human Rights Treaties and What they Tell us about the Universality and Human Rights at the 21st Century*. Geneva: Universal Rights Group, 2017.

¹³ LIJNZAAD, L. *Reservations to Human Rights Treaties: Ratify and Ruin?* Dordrecht – Boston: M. Nijhoff, 1995.

vech nejsou *apriori* zakázané, obezřetnost je namístě, zejména pokud jde o soulad těchto výhrad s předmětem a účelem těchto smluv.

3. Aplikovatelnost Vídeňské úmluvy o smluvním právu

Otázka výhrad k mezinárodním smlouvám o lidských právech stojí na průsečíku mezinárodního smluvního práva a mezinárodního práva ochrany lidských práv. V diskusích o výhradách byla vznášena otázka aplikovatelnosti režimu výhrad stanoveného Vídeňskou úmluvou o smluvním právu na mezinárodní smlouvy o lidských právech. Je tento režim adekvátní, či by mezinárodní smlouvy o lidských právech měly podléhat specifické úpravě, odlišné od obecného režimu výhrad? Tato pochybnost vychází z úvahy, že mezinárodní smlouvy o lidských právech se od jiných mezinárodních smluv liší tím, že nejsou reciproční a nezahrnují synallagmatické závazky mezi smluvními stranami. Závazky ze smluv o lidských právech státy primárně neplní vůči jiným státům, tedy dalším smluvním stranám, ale vůči osobám nacházejícím se v jejich jurisdikci.

Evropský soud pro lidská práva s odkazem na specifickou povahu smluv o lidských právech a v souladu s Evropskou úmluvou o lidských právech¹⁵ vyžaduje, aby smluvní strany striktně aplikovaly specifická pravidla pro výhrady obsažené v této úmluvě, která jsou méně obecná než pravidla aplikovaná na klasické mnohostranné smlouvy. Dle Výboru pro lidská práva smlouvy o lidských právech nepředstavují vzájemnou výměnu povinností mezi státy, ale jsou přiznáním práv jednotlivcům.¹⁶ Proto do nich nepatří princip mezistátní reciprocity. Komise pro mezinárodní právo dospěla k závěru, že režim výhrad dle mezinárodního smluvního práva je slučitelný se zvláštním charakterem mezinárodních smluv o lidských právech.¹⁷ Dle Komise jsou smlouvy o lidských právech primárně smlouvy, a proto podléhají stejnému právnímu režimu jako jiné mezinárodní smlouvy. Rovněž nejsou jedinými normativními smlouvami v systému mezinárodního práva, například smlouvy týkající se ochrany životního prostředí také neupravují reciproční závazky. V neposlední řadě systém Vídeňské úmluvy poskytuje dostatečnou flexibilitu, jak bylo uvedeno výše.

4. Důsledky nepřijatelné výhrady

Je tedy zřejmé, že výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech je možno činit a že systém Vídeňské úmluvy o smluvním právu se na tyto smlouvy aplikuje. V souladu s tímto je rovněž zřejmé, že ne všechny výhrady k těmto smlouvám jsou povoleny. Problém nastává zejména pokud výhrady omezují či vylučují klíčová ustanovení smlouvy. Takovéto výhrady jsou z hlediska mezinárodního práva nepřijatelné a neplatné. Neplatné výhrady

¹⁴ PELET, A. Reservations to treaties and the integrity of human rights. In: SHEERAN, S. – Sir RODLEY, N. *Routledge Handbook of International Human Rights Law*. London: Routledge, 2013, s. 323.

¹⁵ Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách v čl. 57 stanoví, že výhrady a) musí být učiněny při ratifikaci, b) musí se týkat specifického právního předpisu platného v době ratifikace, c) výhrada nesmí být obecného charakteru, d) musí obsahovat krátký obsah dotčeného právního předpisu. Tato kritéria se zásadně liší od ostatních smluv o lidských právech svou přesností a tím, že neodkazují na předmět a účel smlouvy.

¹⁶ General Comment No. 24 on Reservations to the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.6 (1994), odst. 17.

¹⁷ Srov. UN. Guide to Practice on Reservations to Treaties. In: *Report of the ILC on the Work of its 63rd session, General Assembly, Official Records*. 2011. 66th Session, Supplement No. 10, Addendum 1, Doc. A/66/10/Add.1, s. 229–231.

jsou jednak výhrady nepřijatelné, tedy zakázané smlouvou či neslučitelné s předmětem a účelem smlouvy, a výhrady formálně neplatné, například učiněné po vypršení stanovené lhůty, neučiněné písemně, neoznámené ostatním smluvním stranám. Nepřijatelné či neplatné výhrady nemají žádné právní účinky, jsou považovány za *null and void*.

Kdo však určí, zda je výhrada k mezinárodní smlouvě o lidských právech nepřijatelná a jaké jsou účinky takového určení? Mezinárodní soudní dvůr v posudku týkajícím se výhrad k Úmluvě o genocidě¹⁸ zaujal stanovisko ve prospěch rovnováhy mezi zájmy států a zachováním účelu smlouvy. Soud uznal, že některé mezinárodní smlouvy mají zvláštní charakter a jejich cílem je široká účast států. Za účelem zachování široké účasti je pragmatické zachovat právo státu na učinění výhrady. Toto právo však nesmí vést k destrukci smyslu a účelu smlouvy. Mezinárodní soudní dvůr dospěl k závěru, že výhrady musí být slučitelné s předmětem a účelem smlouvy, ale nenavrhl žádný způsob, jak vyloučit neslučitelné výhrady. Na tuto otázku neodpovídá ani Vídeňská úmluva. V době jejího sjednávání neexistovaly smluvní orgány monitorující plnění smluv o lidských právech.

Rozruch způsobila Obecná poznámka č. 24 Výboru pro lidská práva k výhradám, v níž si Výbor osvojil roli posuzování souladu výhrad k Mezinárodního paktu o občanských a politických právech s jeho předmětem a účelem, zejména však dospěl k závěru, že nepřijatelná výhrada nebude mít za důsledek neúčinnost Paktu pro příslušnou smluvní stranu, naopak takováto výhrada bude oddělitelná (*severable*). Pakt bude pro danou smluvní stranu platný, aniž by smluvní strana měla z takové výhrady užitek.¹⁹ Tato interpretace narazila na odpor mnohých, zejména Francie, Velké Británie a USA,²⁰ a to především z důvodu, že Výbor nemůže nahrazovat úmysl smluvních stran ohledně míry přijímaných závazků. S uspokojivým řešením přišla až Komise pro mezinárodní právo, která v Příručce pro praxi učinila závěr, že status autora nepřijatelné výhrady závisí na úmyslu vyjádřeném státem činícím výhradu, zda chce být nadále vázán smlouvou bez výhody výhrady. Pokud autor výhrady nevyjádří opačný úmysl či tento úmysl nelze jinak stanovit, vychází se z domněnky, že smluvní stát je nadále vázán smlouvou bez dané výhrady (tzv. supramaximální účinek). Pokud orgán monitorující smlouvu učiní závěr, že výhrada je neplatná, a stát, smluvní strana, nechce být nadále vázán smlouvou bez výhody výhrady, musí tento úmysl vyjádřit ve lhůtě dvanácti měsíců od doby, kdy smluvní orgán takovýto závěr učinil. V opačném případě zůstává smluvní stranou smlouvy bez výhody výhrady. Tento přístup zachovává integritu smlouvy, přičemž však také bere v potaz vůli dotčeného státu, smluvní strany.

5. Praxe výhrad

Jaké závěry je možno učinit ze stávající praxe výhrad k devíti základním univerzálním smlouvám o lidských právech²¹ a protokolům k nim? Praxe výhrad (jakož i prohlášení či

¹⁸ *Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Advisory Opinion.*

¹⁹ General Comment No. 24 on Reservations to the International Covenant on Civil and Political Rights, U. N. Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.6 (1994), odst. 17.

²⁰ Kongres USA v reakci na Obecnou poznámku Výboru pro lidská práva vydal zákon směřující k zastavení finančních příspěvků USA, pokud Výbor pro lidská práva Obecnou poznámku neodvolá a výslovně neuzná výhrady, prohlášení a porozumění USA. Zákon byl vetován prezidentem USA. Srov. BAYLIS, E. A. General Comment 24: Confronting the Problem of Reservations to Human Rights Treaties. *Berkeley Journal of International Law*. 1999, Vol. 17, No. 2, s. 318–319.

²¹ Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, Mezinárodní pakt o občanských a politických

porozumění) k mezinárodním smlouvám o lidských právech je poměrně rozšířená, přičemž tyto v současnosti učinilo mezi zhruba 12 a 37 procenty smluvních stran k univerzálním smlouvám o lidských právech (tedy 28 procent v průměru na jednotlivou úmluvu), s počtem 16 až 175 výhrad k jednotlivým smlouvám. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen bývá uváděna jako nejtypičtější příklad rozporu mezi univerzalitou a integritou. K této téměř univerzálně ratifikované smlouvě 189 smluvními stranami byly vzneseny výhrady 60 států (tedy 31 procenty smluvních stran). Přesný počet výhrad či prohlášení je těžké určit, neboť praxe států je nesystematická, někdy nazývají výhrady prohlášeními a naopak. Výše uvedená čísla rovněž nevyovídají o obsahu výhrad a jejich dopadu na konkrétní smlouvu. Některé výhrady jsou přesně formulované, s jasným konkrétním obsahem a minimálním vlivem na závazky ze smlouvy. Řada výhrad je obecných, podřizujících ustanovení smlouvy či tuto jako celek ústavním či zákonem předpisům. Poměrně časté jsou výhrady s náboženským kontextem odkazující na právo šaría, vyznačující se neurčitostí pokud jde o míru přijatých závazků.

6. Praxe námitek k výhradám

Státy, které jsou stranou mezinárodní smlouvy, mají možnost vyjádřit svůj postoj k výhradě prostřednictvím námítky. Praxe námitek umožňuje všem ostatním smluvním stranám výhrady posoudit a vyjádřit eventuální nesouhlas s výhradou. V případě smluv o lidských právech lze možnost činění námitek považovat za „decentralizovaný monitoring“ výhrad za účelem zajištění řádného plnění smlouvy všemi smluvními stranami. Zvláštěností smluv o lidských právech je však skutečnost, že praxe námitek smluvních stran spolupůsobí s činností monitorujících smluvních orgánů, které rovněž výhrady posuzují.

Je praxe námitek smluvních stran k výhradám ke smlouvám o lidských právech konzistentní? Podobně jako v případě činění výhrad státy nepostupují příliš sourodě ani v případě činění námitek k těmto výhradám. Nelze učinit závěr, že by smluvní strany pečlivě monitorovaly výhrady jiných smluvních stran a vznášely námítky, což potvrzuje stanovisko, že nelze na námítky k výhradám ke smlouvám o lidských právech spoléhat jakožto na jediného ukazatele jejich přípustnosti a že absence námitek neznamená automatickou platnost výhrad. Námítky však mohou poskytovat určité vodítko a mají též význam politický, neboť některé státy své výhrady odvolaly poté, co čelily řadě námitek. Nižší motivace činění námitek v případě smluv o lidských právech může být spatřována v charakteru těchto smluv, tedy ve skutečnosti, že závazky nejsou primárně namířeny vůči jiným státům. Nicméně jednu důležitou funkci námitek je třeba u těchto smluv zdůraznit a tou je, že se snaží přispívat k zachování principů a norem tím, že oponují jejich okleštěné interpretaci v důsledku některých výhrad. Námítky činí zejména západoevropské státy a u těch je možno nalézt příklady koordinovaného přístupu, což lze považovat za žádoucí trend. Zajímavým aspektem této praxe je „oddělitelnost“ výhrady, kdy státy uvádějí, že námítka nebrání vstupu smlouvy mezi nimi a státem činícím výhradu v platnost, nicméně bez výhody výhrady (tzv. supramaximální účinek námítky). Tato praxe jde nad rámec

---

právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení či trestání, Úmluva o právech dítěte, Úmluva o ochraně práv migrujících pracovníků a členů jejich rodin, Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, Mezinárodní úmluva o ochraně osob před nucenými zmizeními.

Vídeňské úmluvy o smluvním právu, nicméně je nutno ji brát v úvahu jakožto možný počátek vznikající obyčejové normy. Jelikož státy na námitky neodpovídají, není zřejmé, jak se k této otázce dotčené státy staví, zda by bylo možno tuto praxi považovat za dostatečně rozšířenou. Tento trend má oporu v rozhodování regionálních lidskoprávních soudů a smluvních orgánů v individuálních případech. V každém případě se jedná o trend žádoucí, který dává institutu námitek v případě smluv o lidských právech skutečný smysl.

7. Praxe smluvních orgánů

Jak bylo uvedeno výše, mezinárodní smlouvy o lidských právech zakládají orgány, které plnění těchto smluv monitorují, v případě regionálních smluv o lidských právech se jedná o regionální soudy, které tyto smlouvy vykládají a posuzují plnění jejich ustanovení prostřednictvím rozhodování v individuálních případech. Smlouvy o lidských právech neposkytují vodítko, pokud jde o kompetenci smluvních orgánů výhrady posuzovat a výsledek takového posouzení. Tyto, stejně jako právní oddělení OSN ve svých stanoviscích, byly k této své kompetenci na počátku své činnosti zdrženlivé. Zlom nastal po přijetí Obecné poznámky č. 24 Výboru pro lidská práva, kdy se tento výbor byl nucen k výhradám jednoznačně vyjádřit v kontextu individuálních oznámení. Přestože Obecná poznámka obsahuje některá rozporuplná ustanovení z hlediska mezinárodního práva a čelila kritice, jak bylo uvedeno výše, její přijetí inspirovalo ostatní smluvní orgány k zaujetí aktivnějšího a analytičtějšího přístupu k posuzování výhrad. Dnes je tato pravomoc smluvních orgánů jednoznačně potvrzena. Tato pravomoc je však vymezena parametry mandátu smluvního orgánu, tedy pokud je mandát výboru doporučující, bude mít i závěr posouzení výhrady doporučující charakter, pokud je mandát právně závazný, takovéto posouzení bude taktéž právně závazné. První se v současnosti týká smluvních orgánů OSN, druhé regionálních lidskoprávních soudů či jiných mezinárodních soudních instancí. V dnešní době všechny smluvní orgány výhrady posuzují v rámci projednávání zpráv států, individuálních oznámení jednotlivců a v obecných poznámkách. Zatímco v doporučeních systematicky vyzývají ke zvážení a vzetí zpět výhrad a mohou tak činit z principiální pozice, v případě individuálních oznámení jsou nuceny výhradu detailně posoudit, včetně jejího souladu s předmětem a účelem úmluvy, a určit její dopad na výkon jejich vlastní jurisdikce. Výhrady jako takové nebrání smluvním orgánům posuzovat plnění smlouvy v rámci projednávání periodických zpráv a nelimitují obsah doporučení, které výbory v tomto smyslu činí.

Rozhodnutí smluvních či jiných orgánů ve věci nepřijatelnosti výhrady však nemohou nahradit vůli smluvní strany být nadále vázán smlouvou bez výhody výhrady. Přestože se předpokládá vůle států být v takovéto situaci vázán smlouvou nadále, pokud nevyjádřil opačný úmysl či takovýto úmysl není možno dovodit, stát, který je autorem výhrady, může kdykoli vyjádřit svou vůli nebyť smlouvou bez výhody výhrady vázán.²² Pokud smluvní orgán rozhodne o nepřijatelnosti výhrady a příslušný stát nemá v úmysl být smluvní stranou bez výhody výhrady, musí tuto vůli vyjádřit do roka ode dne, kdy smluvní orgán takovéto rozhodnutí učinil.

²² Tento závěr učinila Komise pro mezinárodní právo v Praktické příručce. Přestože představuje rozumný kompromis má jeden negativní aspekt a to možnost vyjádřit svou vůli „kdykoli“. Toto nepřispívá k právní jistotě ohledně přijatých závazků.

8. Praxe České republiky

8.1 Praxe činění výhrad Českou republikou

Česká republika je smluvní stranou osmi z devíti základních smluv o lidských právech, tedy všech s výjimkou Úmluvy o ochraně práv migrujících pracovníků a členů jejich rodin. Pokud jde o praxi výhrad a námitek k výhradám je namíště rozlišit období totalitní Československé socialistické republiky před rokem 1989 a následně období demokratického Československa (České a Slovenské federativní republiky) a České republiky. Česká republika, jakožto nástupnický stát České a Slovenské federativní republiky, prostřednictvím sukcese převzala veškeré závazky z mezinárodních smluv o lidských právech, včetně výhrad a prohlášení, které byly k těmto smlouvám učiněny.²³

Smlouvy o lidských právech, kterých se stala smluvní stranou, Československá socialistická republika ratifikovala pouze s několika málo výhradami.²⁴ Tyto výhrady byly učiněny například k ustanovením ohledně kompetence Mezinárodního soudního dvora k řešení interpretačních sporů,²⁵ k ustanovení vymezení států, které se mohou stát smluvními stranami úmluvy²⁶ či k ustanovení neuznávající mandát příslušného výboru provádět šetření v případě podezření na systematické porušování úmluvy.²⁷ Tyto výhrady po roce 1989, kdy došlo ke změně režimu totalitního na systém demokratický, postupně všechny odvolávala.²⁸ Rovněž učinila příslušná prohlášení, kterými uznala kompetence smluvních orgánů dle příslušných smluv, zejména přijímat a posuzovat stížnosti jednotlivců či provádět šetření v případě podezření ze systematického porušování práv stanovených danou úmluvou.²⁹

Po roce 1989 se Česká a Slovenská federativní republika a následně Česká republika stala smluvní stranou též nově sjednaných smluv o lidských právech, z nichž většinu ratifikovala bez výhrad.³⁰ K Úmluvě o ochraně osob se zdravotním postižením a k Úmluvě o ochraně osob před nuceným zmizením Česká republika žádnou výhradu neučinila. V případě druhé z nich prostřednictvím prohlášení dle článků 31 a 32 uznala kompetenci Výboru pro nucená zmizení přijímat a posuzovat stížnosti jednotlivců a posuzovat mezinárodní stížnosti.

²³ Dopis Generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 16. února 1993. *United Nations Treaty Collection, Historical Information*.

²⁴ Československá socialistická republika ratifikovala Úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace dne 29. prosince 1966, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech dne 23. prosince 1975, Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen dne 16. února 1982, Úmluvu proti mučení dne 7. července 1988.

²⁵ Čl. 22 Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, čl. 30 Úmluvy proti mučení, čl. 29 Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen.

²⁶ Čl. 48 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

²⁷ Čl. 20 Úmluvy proti mučení.

²⁸ Na základě notifikace Generálnímu tajemníkovi OSN a) ze dne 26. dubna 1991 byla odvolána výhrada k článku 22 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, článku 30 (1) Úmluvy proti mučení, článku 29 Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen b) ze dne 3. září 1996 byla odvolána výhrada k článku 20 Úmluvy proti mučení.

²⁹ Prostřednictvím nóty adresované Generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 12. března 1991, Československá federativní republika uznala kompetenci Výboru pro lidská práva posuzovat mezinárodní stížnosti na porušení Paktu smluvní stranou dle článku 28 Paktu.

³⁰ Česká a slovenská federativní republika ratifikovala Úmluvu o právech dítěte dne 7. ledna 1991, Česká republika Úmluvu o ochraně osob se zdravotním postižením dne 28. září 2009 a Úmluvu o ochraně osob před nuceným zmizením dne 8. února 2017.

Jediná stále platná výhrada (označená jako prohlášení) České republiky se týká článku 7 odstavce 1 Úmluvy o právech dítěte. Toto prohlášení, respektive výhrada, bylo učiněno při ratifikaci Úmluvy o právech dítěte v roce 1991 Československem. Česká republika tuto výhradu převzala a ponechala v platnosti v tomto znění: „*v případech nezrušitelných osvojení, která jsou založena na principu anonymity takovýchto osvojení, a umělých oplodnění, kde je lékař pověřený operací žádán zajistit, že manžel a manželka na jedné straně a dárce na straně druhé zůstanou jeden druhému neznámí, není nesdělení jména přirozeného rodiče nebo přirozených rodičů dítěte v rozporu s tímto ustanovením*“.

Přestože je označen jako prohlášení, tento text lze kvalifikovat spíše jako výhradu, neboť omezuje právo dítěte znát své rodiče stanovené článkem 7 odst. 1, čímž zužuje práva dítěte zaručené tímto ustanovením.

Výbor pro práva dítěte v závěrečných doporučeních ke zprávám České republiky opakovaně doporučil zvážení zpětvzetí výhrady. Již v prvních závěrečných doporučeních k úvodní zprávě České republiky uvedl, že výhrada může bránit úplné implementaci Úmluvy a vyzval k jejímu posouzení.³¹ K tomuto Česká republika ve své periodické zprávě uvedla, že nezvažuje zpětvzetí prohlášení, jelikož se domnívá, že vztah mezi adoptovaným dítětem a biologickými rodiči je složitý a citlivý, a předání informace o biologických rodičích ponechává spíše na adoptivních rodičích.³² V závěrečných doporučeních k druhé periodické zprávě Výbor vyzývá ke splnění svého původního doporučení ohledně posouzení výhrady.³³ Ve své třetí a čtvrté periodické zprávě se Česká republika ke zpětvzetí výhrady, kterou již nenazývá prohlášením, ale výhradou, podrobně vyjádřila s tím, že přijetí novely občanského zákoníku, která změní ustanovení týkající se nezrušitelného osvojení, umožní zpětvzetí výhrady. Výbor ve svých závěrečných doporučeních vzal v úvahu informaci ohledně legislativních změn a vyzval ke zvážení zpětvzetí výhrady.³⁴ V páté a šesté periodické zprávě Česká republika upřesnila, že k článku 7 odstavci 1 Úmluvy neučinila výhradu, ale prohlášení.³⁵ Rovněž zdůraznila, že nezrušitelné osvojení a *in vitro* oplodnění, kdy je lékař povinen zachovat anonymitu mezi neplodným párem a dárce, nejsou v rozporu s příslušným ustanovením Úmluvy. Toto koneckonců uvádí v samotném prohlášení. Dále vysvětlila legislativní možnosti, které dítě má ke zjištění identity rodičů. V tomto smyslu zůstává prohlášení pro Českou republiku platné a nechystá se jej vzít zpět.

K výše uvedenému je možno učinit dva závěry. Za prvé, prohlášení České republiky k článku 7 odstavci 1 lze považovat za výhradu. Bez ohledu na označení smluvní stranou jakožto prohlášení je nutné jej posoudit z hlediska obsahu. Obsah prohlášení nepochybně omezuje právo dítěte znát za určitých okolností své biologické rodiče zaručené článkem 7 odstavcem 1, tedy v situacích nezrušitelného osvojení a umělého oplodnění, jak stanoví současná právní úprava. Tomuto nasvědčuje hodnocení Výboru, že výhrada může bránit plnému výkonu daného práva a opakované doporučení ke zvážení jejího vzetí zpět. Za druhé, dialog mezi Výborem pro práva dítěte a Českou republikou bude pravděpodobně

31 Concluding observations on the initial report of the Czech Republic, CRC/C/15/Add.81, 21. října 1997, odst. 8 a 26.

32 Druhá periodická zpráva České republiky, CRC/C/83/Add. 4, 17. června 2002, odst. 185.

33 Concluding observations on the second periodic report of the Czech Republic, CRC/C/15/Add.201, 18. března 2003, odst. 6 a 7.

34 Concluding observations, CRC/C/CZE/CO/3-4, 4. srpna 2011, odst. 8 a 9.

35 Pátá a šestá periodická zpráva České republiky, CRC/C/CZE/5-6, 20. května 2019, odst. 1.

nadále probíhat stejně, tedy Výbor bude doporučovat zvážení zpětvzetí výhrady a Česká republika bude vysvětlovat své důvody jejího ponechání, pokud v mezidobí nedojde ke změně vnitrostátní právní úpravy. Z hlediska Výboru se jedná o politické rozhodnutí vedené snahou o přijetí závazků z Úmluvy v maximální možné míře. Takovéto doporučení činí Výbor systematicky vůči všem smluvním stranám a bude takto s největší pravděpodobností postupovat i vůči České republice. K této výhradě nebyly učiněny žádné námitky jiných smluvních stran, což může potvrzovat závěr, že tuto nelze považovat za výhradu, která je v rozporu s předmětem a účelem úmluvy. Výhrada je přesně vymezená, týká se pouze jednoho úzce vymezeného elementu v rámci jednoho ustanovení Úmluvy a také odůvodněná, mimo jiné tím, že odkazuje na specifická ustanovení vnitrostátního práva.

Pokud jde o Evropskou úmluvu o lidských právech, Česká republika učinila výhradu k článkům 5 a 6 Úmluvy v následujícím znění: „*Česká a slovenská federativní republika v souladu s článkem 64 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (článek 57 po vstupu Protokolu č. 11 v platnost) činí výhradu k článkům 5 a 6 ve smyslu, že tyto články nemohou bránit uložení kázeňských trestů v souladu s článkem 17 zákona č. 76/1959 Sb. o služebních poměrech vojáků.*“

Výhrada byla učiněna v souladu s Evropskou úmluvou a je stále v platnosti. Její posuzování nebylo předmětem žádné stížnosti, kterou se Evropský soud doposud zabýval, nicméně nelze předpokládat ani rozpor této výhrady s předmětem a účelem Úmluvy.

Z výše uvedeného vyplývá, že Česká republika převzala své závazky z klíčových mezinárodních smluv o lidských právech uzavřených v rámci Organizace spojených národů a Evropské úmluvy o lidských právech v téměř plné míře, s minimem výhrad. Česká republika rovněž v maximální míře uznala kompetence smluvních orgánů posuzovat stížnosti jednotlivců, mezistátní stížnosti a vést šetření v případě informací o závažném porušení ustanovení dané smlouvy.

8.2 Praxe vznášení námitek k výhradám Českou republikou

Pokud jde o praxi činění námitek, Česká republika patří mezi průměrně aktivní státy, své pozice koordinuje na úrovni Evropské unie a Rady Evropy. Obsahu těchto námitek lze vytknout nesprávně používaný odkaz na článek 27 Vídeňské úmluvy. Například k námitce k výhradě Bruneje k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením Česká republika uvádí, že „*považuje z hlediska mezinárodního obyčejového práva, tak jak je kodifikováno v článku 27 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, za nepřijatelné opřít výhradu k mezinárodní smlouvě o odkazy na vnitrostátní právo*“.³⁶ Podobně v případě námitek k výhradě Pákistánu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech Česká republika uvádí, že „*navíc Pákistán opírá své výhrady o odkazy na své vnitrostátní právo, což je dle názoru České republiky nepřijatelné dle mezinárodního obyčejového práva, kodifikovaného v článku 27 Vídeňské úmluvy o smluvním právu*“.³⁷ Tato odůvodnění námitek jsou diskutabilní. Za prvé, důvodem činění výhrad je často nesoulad vnitrostátního právního předpisu s mezinárodní smlouvou. Proto je logické, že státy při činění výhrad na vnitrostátní právní předpisy odkazují. Tento odkaz však musí být dostatečně specifický, aby

³⁶ Convention on Rights of Persons with Disabilities. UNTC.

³⁷ International Covenant on Civil and Political Rights. UNTC.

bylo možno přesně určit rozsah závazků, které stát přijímá. Problematický není tedy *a priori* odkaz na vnitrostátní právní předpis jako takový, ale nedostatečná míra upřesnění. Například výhrada, která obecně podmiňuje aplikaci smlouvy souladem s Ústavou či právem šaría by byla nepřijatelná nikoli kvůli odkazu na Ústavu či právo šaría, ale kvůli své obecnosti. Rovněž odkaz na článek 27 Vídeňské úmluvy je problematický. Článek 27, který stanoví, že „*strana se nemůže dovolávat ustanovení svého vnitrostátního práva jako důvodu pro neplnění smlouvy*“, je zařazen v části Vídeňské úmluvy označené „dodržování, provádění a výklad smluv“. Tento článek se vztahuje na závazky z mezinárodní smlouvy, které smluvní strana přijala, a jsou pro tuto stranu platné a účinné. Poté je smluvní strana povinna aplikovat závazky z mezinárodní smlouvy v míře, v jaké je přijala, a při eventuálním rozporu vnitrostátního předpisu a mezinárodní smlouvy dát přednost ustanovení mezinárodní smlouvy, respektive uvést vnitrostátní předpis do souladu s mezinárodní smlouvou. Nicméně v okamžiku formulace výhrady stát teprve určuje, do jaké míry na sebe do budoucna závazky převezme, je v procesu přijímání smluvních závazků prostřednictvím uložení ratifikačních listin či listin o přistoupení. Na tento akt není namístě článek 27 Vídeňské úmluvy aplikovat. Pro úplnost je třeba dodat, že Česká republika není jediným státem, který v odůvodnění námitek k výhradám na článek 27 Vídeňské úmluvy odkazuje.³⁸ Nicméně skutečnost, že podobný odkaz činí i jiné státy, nelze považovat za jeho zdůvodnění. Bylo by namístě tento postup přehodnotit a zvolit přesnější způsob argumentace.

Naopak lze ocenit progresivní trend supramaximálního účinku námítky, k němuž se Česká republika ve svých námítkách přidává. Ve všech případech, kdy učinila námítku, Česká republika uvádí, že námítka nebrání vstupu smlouvy v platnost mezi ní a daným státem, dodává však, že smlouva vstupuje v platnost v plném rozsahu, tedy bez toho, aby měl daný stát z výhrady, kterou Česká republika považuje za neplatnou, výhodu. Odděluje tedy neplatnou výhradu od smlouvy. Shodný postoj zaujímají některé evropské státy (zejména severské) posledních více než dvacet let. Stejně tak modelové klauzule námitek uvádí v doporučení Rady ministrů Rady Evropy obdobný text.³⁹ Je možno namítat, že takovýto postup, byť velmi logický a žádoucí, nemá oporu ve Vídeňské úmluvě. Dle standardního postupu dle Vídeňské úmluvy namítající stát buď neumožní vstup smlouvy v platnost mezi sebou a státem, který učinil výhradu, anebo jej umožní s danou výhradou. Kriticky lze uvést, že tímto se v podstatě námítka neliší od přijetí výhrady, přestože její smysl je zcela opačný a výše uvedený postup evropských států více odpovídá smyslu námitek. Je otázkou, jak široce je tato praxe akceptována jinými státy, aby ji bylo možno považovat za nově vznikající obyčej.⁴⁰ Vývoj tímto směrem potvrzují rozsudky Evropského soudu pro lidská práva například v případech *Belilos proti Švýcarsku*⁴¹ či *Loizidou proti Turecku*,⁴² jakož i Praktická příručka Komise pro mezinárodní právo.⁴³

³⁸ Podobně odkaz na článek 27 Vídeňské úmluvy v odůvodnění námitek k výhradám například k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech použili Austrálie, Belgie či Polsko.

³⁹ Recommendation No. R (99)13, adopted on 18 May 1999 by the Committee of Ministers of the Council of Europe.

⁴⁰ GINSBURG, T. Objections to Treaty Reservations. A Comparative Approach to Decentralized Interpretation. In: *Comparative International Law*. New York: Oxford University Press, 2018, s. 231–250, s. 235.

⁴¹ *Belilos v. Switzerland*, Application no. 10328/83, Judgment, 29 April 1988.

⁴² *Loizidou v. Turkey*, *Loizidou v. Turkey (Preliminary Objections)*, Application no. 15318/89, Judgment, 23 March 1995.

⁴³ Guide to Practice, on Reservations to Treaties, Guideline 4.5.3. Status of the author of an invalid reservation in relation to the treaty.

Závěr

Výhrady, jakožto instrument mezinárodního smluvního práva, mají v komplexním systému mezinárodních smluv o lidských právech své opodstatnění. Není na ně *a priori* nutno nahlížet jako na demony. V lepším případě mohou výhrady poukázat na situace, kdy státy mají problém ustanovení smlouvy plnit a přispět k transparentnosti. Pokud nenarušují předmět či účel smlouvy, je jejich uplatnění v souladu s mezinárodním právem, a pokud státy své výhrady nepovažují za konečné a průběžně je posuzují s výhledem jejich postupného odvolání s cílem úplného přijetí závazků, nepředstavují problém.

Na druhé straně není ani namístě jakýmkoli způsobem obhajovat výhrady neslučitelné s předmětem a účelem smluv o lidských právech, což jsou zejména výhrady obecného a neurčitého charakteru, týkající se klíčových ustanovení dané smlouvy a podryvající její samotný smysl. Takovéto výhrady jsou v rozporu s mezinárodním právem a je nutno je považovat za neplatné. Proti těmto výhradám je potřeba se jasně vymezovat a hájit principy, které se takovéto výhrady snaží podryt. Nezpochybnitelné právo států činit výhrady rovněž k mezinárodním smlouvám o lidských právech, pokud je daná smlouva nevylučuje, není neomezené a s ohledem na zvláštní charakter těchto smluv chránících základní lidské hodnoty je výkon tohoto práva namístež bedlivě střežit jak ostatními smluvními stranami, tak mezinárodními orgány k tomuto účelu zřízenými. Postup České republiky je v tomto směru, tedy pokud jde o činění námitek k problematickým výhradám, chvályhodný, bylo by však vhodné upřesnit argumentaci, pokud jde o odkaz na vnitrostátní právo tak, jak bylo uvedeno výše.

Reservations to International Human Rights Treaties and Practice in the Czech Republic

Ivana Machoňová Schellongová (<https://orcid.org/0000-0002-2078-1794>)

Abstract: Reservations to human rights treaties have been the focus of theory and practice for many years. By clarifying number of issues The Guide to Practice of the International Law Commission (2011) made a significant progress in these discussions. This article discusses some particular aspects of this theme, such as admissibility of reservations to international human rights treaties and consequences of invalid reservations. It analyses the practice of the Czech Republic in making reservations and objections to reservations to international human rights treaties. The Czech Republic performs rather well with respect to reservations. Concerning objections to reservations, the progressive trend of supra-maximum effect of objection should be appreciated. On the other hand, a reference to the national law should be argued more precisely and this article suggests some recommendations in this respect.

Keywords: reservations, international treaties, human rights